

- 4.Eliseev O.P. Praktikum po psihologii lichnosti /O.P.Eliseev. – SPb.: Piter, 2008. – 512s.
- 5.Kronik L.L. Kartina zhizni: vozmozhnosti prognoza /L.L.Kronik //Zhiznennyj put' lichnosti (voprosy teorii i metodologii social'no-psihologicheskogo issledovanija). – K.: Naukova dumka, 1987. – S.247-258.
- 6.Muzdybaev K. Psihologija otvetstvennosti /K.Muzdybaev. – Leningrad, Nauka, 1983. – 239s.
- 7.Psihologija. Slovar' /[red. A.V.Petrovskij, M.G.Jaroshevskij]. – 2 e izd, ispr. – M.: Politizdat, 1990. – 494s.
- 8.Psihologija zhiznennogo uspeha. Opyt social'no-psihologicheskogo analiza preodolenija kriticheskikh situacij//Avtory Sohan' L.V., Golovaha E.I., Anufrieva R.A., Balakireva O.N., Ocheretjanyj V.V. – K.: Institut sociologii NAN Ukrainy, 1995. – 149 s.
- 9.Sohan' L.V. Zhiznennyj put' lichnosti / L.V.Sohan', E.G.Zlobina, V.A.Tihonovich. - Kiev, Naukova dumka,1987.-279 s.
10. Horney K. Der Neurotische Mensch unserer Zeit. Stuttgart: Kilper, 1951.
11. Rokeach M. The Nature of Human Values /M.Rokeach. - N.Y.: Free Press, 1973.
12. Rotter J.B. A new scale for the measurement of interpersonal trust. – Journal of Personality, 1967, 655.

Kononenko O.I., Arzhatkina V.I.

PSYCHOLOGICAL STRUCTURE OF LIFE STRATEGIES AS THE MAIN COMPOSITION PERSONALITY DIVERSITY

The article presents a theoretical and methodological analysis of the problem of formation and the structure of personal life strategies. It is shown that in the theoretical and empirical terms, the problem of life strategies has attracted interest in the scientific community. But, despite the interest of scientists in this issue, beyond the scientific interest remained the issue of differentiating the components of life strategies related to the specialty of training.

Key words: *life plans, life perspectives, life strategies of the person.*

Кононенко Оксана Іванівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І.І.Мечникова

Аржаткіна Вікторія Іванівна – магістр психології Одеського національного університету імені І.І.Мечникова.

УДК 159.92

Круцюк О. В.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСОБИСТІСНИХ ТА ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК ВОЛОНТЕРА

У статті представлено результати емпіричного дослідження взаємозв'язку особистісних і емоційно-вольових характеристик волонтерів. Проаналізовано кореляційні зв'язки між діагностичними параметрами. Встановлено ключові моменти кореляцій для досліджуваних груп. Виявлено, що особи, які не включені у волонтерство, більш імпульсивні, відособлені, емоційно нестійкі та більш практичні. Натомість, волонтери схильні до самоконтролю, виявляють прив'язаність, емоційно стійкі й

експресивні. Проаналізовано домінуючі типи емоційних реакцій волонтерів і осіб, що не включені у волонтерську діяльність.

Ключові слова: волонтерська діяльність, емоційні реакції, особистісні риси.

Постановка проблеми. Питання вивчення особистісних особливостей волонтерів в умовах зародження і активного розгортання волонтерського руху в Україні набуває особливого значення, оскільки дає змогу зрозуміти психологічний портрет особистості волонтерів і тих чинників, які впливають на прийняття рішення присвятити себе безкорисному служінню іншим. Знання про системоутворюючі особистісні якості волонтерів і їх психоемоційні особливості дасть змогу більш раціонально підійти до підбору волонтерів для участі у цільових програмах і проєктах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення особистісних рис волонтерів розробляється як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками та не втрачає свого інтересу дотепер. Волонтерська діяльність здебільшого розглядається через призму просоціальної поведінки (L. Penner, 2005, A. Aydinli, 2013, E. Kahana, 2013, O. Ю. Шлюбуль, 2016, С. О. Серова, 2016) [3, 7, 8], дослідники намагаються виокремити особистісну рису волонтера в якості генерального фактора, наприклад, альтруїзм (Д. Майерс, 2007), життєстійкість (У. П. Косова, 2009), емпатію (О. А. Гулевич, 2013) [1]. Важлива роль відводиться емоційним якостям волонтерів, зокрема, емоційній стійкості як стереотипі емоційної поведінки у стресових умовах, завдяки якій зберігається певна спрямованість дій (О. І. Терехова, 2015), як регулятора тактики і стратегії дій (В. І. Долгова, Г. Ю. Гольєва, 2014) [2, 4]. Разом з тим, потребують вивчення детермінанти волонтерської діяльності і особливості взаємозв'язків між ними.

Особистісні якості волонтера і емоційна складова його діяльності презентуються у системі психологічних детермінант волонтерської діяльності, що проаналізована у нашій попередній роботі [6], зокрема, особистісні та емоційно-вольові детермінанти входять до групи внутрішніх психологічних детермінант. В даній статті ми маємо на меті розкрити зв'язок між блоком особистісних та емоційно-вольових психологічних детермінант волонтерської діяльності. Особистісні детермінанти представлені особистісним профілем волонтерів, а емоційно-вольові - особливостями емоційних реакцій на впливи.

Мета статті - з'ясувати особливості зв'язку особистісних та емоційно-вольових характеристик волонтера.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Для реалізації поставленої мети було проведене емпіричне дослідження, в якому взяли участь 231 респондент. Вибірка була поділена на дві групи відповідно до фактору участі у волонтерській діяльності. Кількість осіб, які включені у волонтерську діяльність налічує 120, не включені у волонтерську діяльність - 111. Соціально-демографічні параметри обох груп: місце проживання – місто Київ, Київська, Рівненська, Тернопільська, Дніпропетровська, Закарпатська області; стать – 143 жінки і 88 чоловіків; віковий діапазон – від 18 до 83 років. Серед волонтерів 67% мають сім'ю, низький (35%) і середній (57%) рівень доходу, 81% з вищою освітою. Група респондентів, не включених до волонтерської діяльності, має наступний портрет: переважна більшість (60%) мають сім'ю і середній дохід, проте серед них значно більше мають високий дохід (18% порівняно із 7,5% серед волонтерів), у 73% випадках з вищою освітою.

Мета дослідження зумовила вибір наступних методів (спираючись на класифікацію методів Б. Г. Ананьєва): організаційний метод – порівняльний аналіз залежно від фактору участі у волонтерській діяльності; емпіричний - використані

методики 1) «Діагностика типу емоційної реакції на вплив» В. В. Бойка - дозволяє виявити домінуючий тип емоційної реакції людини, способів перетворення зовнішніх і внутрішніх впливів на позитивну, амбівалентну і негативну енергію станів і поведінкових реакцій людини, а саме виділяються чотири види реакцій: ейфорична активність назовні, рефрактерна активність всередину, дисфорична активність назовні і пасивне реагування; 2) П'ятифакторний опитувальник особистості 5PFQ (один із варіантів реалізації психологічної моделі «Велика п'ятірка»). Використовувалась адаптація А. Б. Хромова (2000) [5]. Опитувальник діагностує вираженість кожної із п'яти основних шкал (екстраверсія-інтроверсія; прихильність-відособленість; самоконтроль-імпульсивність; емоційна нестійкість-емоційна стійкість), які, у свою чергу, мають по п'ять додаткових полярних шкал. Етап обробки емпіричних даних включав кількісний і якісний аналіз. Статистична обробка даних проводилася за допомогою комп'ютеризованої статистичної програми SPSS v. 23. Кількісний аналіз представлений застосуванням таких статистичних критеріїв, як описові статистики (середнє, мінімальні і максимальні значення, показник стандартного відхилення), t-критерій Стьюдента для встановлення відмінностей між досліджуваними групами, коефіцієнт кореляції Пірсона для визначення ключових взаємозв'язків між діагностичними параметрами.

Застосування t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок дозволило встановити відмінності між групами волонтерів і тих, хто не займається волонтерською діяльністю в частині типів емоційних реакцій. Результати вказують на наявність статистично значимих відмінностей за параметрами “ейфорична активність назовні” ($\text{sig}<0,01$), зокрема, на негативні ($\text{sig}<0,01$), амбівалентні ($\text{sig}<0,01$) та позитивні стимули ($\text{sig}<0,01$), а також за параметром “рефрактерна активність всередину на амбівалентні стимули” ($\text{sig}<0,01$) і “пасивне реагування на негативні стимули” ($\text{sig}<0,01$).

Описові статистики дали змогу отримати профіль домінуючих типів емоційної реакції волонтерів. Серед чотирьох типів емоційних реакцій домінуючою для волонтерів є ейфорична активність назовні (середнє значення складає 23 бали). Натомість вираженість рефрактерної активності всередину є значно нижчою - 9,7 балів. Далі за мірою вираженості типів емоційних реакцій слідує дисфорична активність назовні (3,6 балів) і пасивне реагування (2,7 балів). Отримані показники свідчать про домінування у волонтерів ейфоричної перетворюючої формули, коли фактори впливу (негативні, позитивні і амбівалентні) перетворюються частіше всього у позитивну енергію, а вона, у свою чергу, породжує відповідні позитивні стани і спрямовується назовні у вигляді активних дій, на партнерів по взаємодії. Додатково проаналізуємо, які саме стимули - негативні, амбівалентні чи позитивні - частіше викликають даний тип перетворення енергії. Отримані дані свідчать, що найбільша серед решти стимулів є доля позитивних стимулів і вона складає в середньому 9,2 бали, амбівалентних 7,3 бали, а негативних 6,5 балів. Позитивні стимули мають позитивний енергетичний заряд, особистісний смисл чи соціальне значення. Середні значення для типу емоційної реакції “рефрактерна активність всередину” складає 9,7 балів, “дисфорична активність назовні” 3,6 бали, “пасивне реагування” 2,7 бала.

Для групи досліджуваних, що не включені у волонтерську діяльність, був отриманий наступний профіль домінуючих типів емоційної реакції. Для даної групи домінуючим типом емоційної реакції є також ейфорична активність назовні, проте середній показник є нижчим порівняно із групою волонтерів і складає 18,6 балів. Даний тип перетворення енергії частіше викликається у відповідь на позитивні стимули (середній показник складає 8,4 бали і є дещо нижчим, ніж для першої групи), амбівалентні стимули (5,5 балів) і негативні стимули (4,7 бали). Хоча емоційна реакція

“рефрактерна активність всередину” поступається мірою своєї вираженості першій (середнє значення 10,3), проте співвідносно з нею має суттєве значення. Особам, які не займаються волонтерською діяльністю, поряд із емоційними реакціями, що мають своїм наслідком позитивні психічні стани і активні дії, спрямовані на взаємодію з навколишнім світом і спрямованість на конструктивну активність, все ж такі властиві стани гальмування активності, що настає після збудження. Енергетичний прилив зазвичай звертається на самого індивіда, гальмує його поведінку і деякі психічні прояви. Енергія стимулів залишається у внутрішньому контурі і або поступово стихає, або викликає сильну внутрішню психічну активність. Тип емоційної реакції “дисфорична активність назовні” має середній показник 7,6 балів. Порівняно з аналогічним показником для групи волонтерів, особи, що не займаються волонтерською діяльністю, частіше проявляє дисфоричність, тобто енергетичні приливи у вигляді позитивних, амбівалентних і негативних стимулів закономірно виражаються негативною поведінкою і психічними станами. Тобто навіть позитивні стимули можуть викликати негативні реакції. Натомість середні показники типу емоційної реакції “пасивне реагування” складає 3,2 бали, тобто дуже рідко різноманітні стимули викликають реакцію “виключення” із ситуації, спокійного і флегматичного ставлення до них.

Описові статистики дозволили отримати особистісний профіль волонтерів і осіб, що не займаються волонтерською діяльністю. Так, особи, які не включені у волонтерство, більш імпульсивні (53 бали), відособлені (34 бали), емоційно нестійкі (37 балів) і більш практичні (53 бали). Натомість волонтери схильні до самоконтролю (59 балів), прив'язаності (61 бал), емоційно стійкі (35 балів) і експресивні (60 балів). Тобто волонтери мають більш позитивне ставлення до оточуючих людей (шкала прив'язаності), мають потребу бути поряд з іншими людьми, розуміють їх і відчують відповідальність за їхнє благополуччя; вони проявляють самоконтроль поведінки, відповідально ставляться до покладених на них обов'язків, притримуються моральних принципів і не порушують загальноприйнятих норм, спрямовані на утвердження загальнолюдських цінностей, іноді поступаючись особистісними цінностями. Волонтерам, як показують результати, більш притаманне легке ставлення до життя (високі показники експресивності), частіше довіряють своїй інтуїції, менше переживають за матеріальне благополуччя. Натомість особи, які не займаються волонтерською діяльністю, більш відособлені, прагнуть бути незалежними і самостійними, тримати дистанцію, їх більше хвилюють власні проблеми, свої інтереси вони ставлять вище інтересів оточуючих їх людей.

Проаналізуємо виявлені кореляційні зв'язки між діагностичними параметрами для групи волонтерів. До уваги не бралися зв'язки всередині однієї методики. Були встановлені наступні кореляції:

1) прямиий сильний зв'язок між ейфоричною активністю назовні на позитивні стимули та шкалою “інтроверсія-екстраверсія” ($r=0,582$, $\text{sig}<0,01$), субшкалою “замкнутість-товариськість” ($r=0,557$, $\text{sig}<0,01$), “уникнення вражень-пошук вражень” ($r=0,548$, $\text{sig}<0,01$) та “ригідність-пластичність” ($r=0,569$, $\text{sig}<0,01$). Чим більш вираженою є екстраверсія і властивість реагувати на позитивні зовнішні стимули переживанням позитивних психічних станів і діями, спрямованими на оточуючих, тим більш товариською є людина і прагне дізнатися щось нове і отримати нові враження, швидко пристосовується до нових обставин.

2) зв'язок середньої сили між субшкалою “замкнутість-товариськість” і сумарним показником “ейфорична активність назовні” ($r=0,522$, $\text{sig}<0,01$), “рефрактерна активність всередину на позитивні стимули” ($r=-0,508$, $\text{sig}<0,01$) і сумарним показником

“рефрактерна активність всередину” ($r=-0,516$, $\text{sig}<0,01$). Чим більше людина товариська, тим частіше у неї можна спостерігати емоційні реакції у вигляді дій, спрямованих на оточуючих або стан, коли після збудження настає процес гальмування і поведінка може зациклюватись.

3) середньої сили зворотна позитивна кореляція між субшкалою “підлеглість-домінування” і “рефрактерна активність всередину на негативні стимули” ($r=-0,505$, $\text{sig}<0,01$). Цей зв'язок свідчить про те, що чим більше людина проявляє підлеглість і підпорядкованість, то частіше їй притаманні емоційні реакції гальмування після збудження, замикання психічної енергії у внутрішньому контурі, зацикловання.

Аналіз виявлених взаємозв'язків вказує на те, що для групи волонтерів тип емоційної реакції “ейфорична активність назовні на позитивні стимули” і полярна шкала “замкнутість-товариськість” є ключовими моментами кореляцій, на яких замикається найбільша кількість взаємозв'язків.

Кореляційна плеяда для групи осіб, які не займаються волонтерською діяльністю, складається з наступних взаємозв'язків:

1) сильні прямі кореляції між загальним показником “ейфорична активність назовні” та шкалами “інтроверсія-екстраверсія” ($r=0,540$, $\text{sig}<0,01$), “замкнутість-товариськість” ($r=0,668$, $\text{sig}<0,01$), “практичність-експресивність” ($r=0,601$, $\text{sig}<0,01$), “ригідність-пластичність” ($r=0,537$, $\text{sig}<0,01$) та зворотній негативний зв'язок із шкалою “емоційна комфортність-депресивність” ($r=-0,592$, $\text{sig}<0,01$). Дані кореляції свідчать про те, що емоційні реакції у вигляді переживання позитивних психічних станів, спрямованість дій на оточуючих, відкритість позитивних емоцій і почуттів частіше мають місце в разі, коли у людина частіше орієнтована на зовнішній світ, проявляє дружелюбність, експресивна, довіряє власним почуттям, швидко пристосовується до змін та частіше перебуває в емоційно комфортному стані.

2) позитивний зв'язок середньої сили між загальним показником типу емоційного реагування “рефрактерна активність всередину” і шкалою “самодостатність-самокритика” ($r=0,525$, $\text{sig}<0,01$). Це вказує на те, що емоційна реакція зацикловання на власних ідеях, емоціях, думках, застрягання на афективних станах супроводжується схильністю до самокритичності.

3) сильний зворотній зв'язок між загальним показником “дисфорична активність назовні” і шкалами “відособленість-прив'язаність” ($r=-0,650$, $\text{sig}<0,01$), “байдужість-теплота” ($r=-0,607$, $\text{sig}<0,01$) і середньої сили зі шкалами “суперництво-співпраця” ($r=-0,551$, $\text{sig}<0,01$), “нерозуміння-розуміння” ($r=-0,539$, $\text{sig}<0,01$), “самоповага-повага” ($r=-0,592$, $\text{sig}<0,01$), “практичність-експресивність” ($r=-0,564$, $\text{sig}<0,01$) і “реалістичність-допитливість” ($r=-0,550$, $\text{sig}<0,01$). Виявлені кореляції вказують на те, що особи, які не включені до волонтерської діяльності і яким притаманна схильність відкрито демонструвати негативні переживання, деструктивні почуття, бажання проявляти опозиційність і протистояння, частіше демонструють відособленість, байдужість у взаємовідносинах з оточуючими, суперництво і нерозуміння позиції інших, інколи навіть неповагу, прагматично і реалістично дивиться на світ, переймається матеріальним благополуччям, аніж ідеями.

Отримані результати для групи осіб, які не включені у волонтерську діяльність, свідчать, що типи емоційних реакцій “ейфорична активність назовні на амбівалентні стимули”, “ейфорична активність назовні”, “дисфорична активність назовні” і полярна шкала “практичність-експресивність” є ключовими моментами кореляцій, на яких замикається найбільша кількість взаємозв'язків.

Висновки. У ході емпіричного дослідження було виявлено особливості взаємозв'язку особистісних характеристик та домінуючих типів емоційних реакцій волонтерів і тих, хто не займається волонтерською діяльністю.

1. Волонтери і особи, не залучені до волонтерської діяльності, значимо відрізняються за типами емоційних реакцій. Серед чотирьох типів емоційних реакцій домінуючою для волонтерів є ейфорична активність назовні. У осіб, не включених у волонтерську діяльність, переважає також аналогічний тип емоційних реакцій, проте він виражений меншою мірою, а також частіше проявляють дисфоричність.

2. Особи, які не включені у волонтерство, більш імпульсивні, відособлені, емоційно нестійкі та більш практичні. Натомість волонтери схильні до самоконтролю, виявляють прив'язаність, емоційно стійкі й експресивні.

3. Для волонтерів тип емоційної реакції “ейфорична активність назовні на позитивні стимули” і полярна шкала “замкнутість-товариськість” є ключовими моментами кореляцій, на яких замикається найбільша кількість взаємозв'язків, а для осіб, не включених у волонтерську діяльність, - типи емоційних реакцій “ейфорична активність назовні на амбівалентні стимули”, “ейфорична активність назовні”, “дисфорична активність назовні” і “практичність-експресивність”.

Література

1. Гулевич О. А. Помощь как стиль жизни: психологические аспекты волонтерской деятельности / О. А. Гулевич, И. А. Шевелева, А. А. Фомичев // Теоретические исследования. Социальная психология и общество. – 2013. – №2. – С. 5–20.

2. Долгова В. И., Гольева Г. Ю. Эмоциональная устойчивость личности: монография. – М.: Изд-во Перо, 2014. – 196 с.

3. Серова Е. А. Просоциальное поведение молодежи как социокультурный феномен и факторы его формирования / Е. А. Серова // Вестник социально-политических наук. – Ярославский государственный университет им. П. Г. Демидова. – 2016. – №15. – С. 37–40.

4. Терехова Е. И. К вопросу о формировании эмоциональной устойчивости волонтеров социальных программ // Концепт. / 2015 – Спецвыпуск №08 – С. 1–5. – URL:<http://e-koncept.ru/2015/75142.htm>.

5. Хромов А. Б. Пятифакторный опросник личности: Учебно-методическое пособие. - Курган: Изд-во Курганского гос. университета, 2000. - 23 с.

6. Юрчинська Г. К. Волонтерська діяльність: суть і психологічні детермінанти / Г. К. Юрчинська, О. В. Круцюк // Український психологічний журнал: збірник наукових праць: КНУ імені Тараса Шевченка. – К., – 2017. – №2(4). – С. 188–204.

7. Шлюбуль Е. Ю. Современные модели и методы диагностики просоциального поведения волонтеров / Е. В. Шлюбуль, Н. А. Синельникова, О. Ю. Чашкова, М. Л. Романова // Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта – 2016 – №3 (133). – С. 259–263.

8. Aydinli, A. Helping and Volunteering across Cultures: Determinants of Prosocial Behavior / A. Aydinli, M. Bender, A. Chasiotis // Online Readings in Psychology and Culture – 2013. – 5(3) – P. 1–27.

Транслітерація

1. Gulevich O. A. Pomoshch kak stil zhizni: psikhologicheskie aspekty volonterskoi deiatelnosti / O. A. Gulevich, I. A. Sheveleva, A. A. Fomichev // Teoreticheskie issledovaniia. Sotsialnaia psikhologiya i obshchestvo. – 2013. – №2. – S. 5–20.
2. Dolgova V. I., Goleva G. Iu. Emotsionalnaia ustoichivost lichnosti: monografiia. – M.: Izd-vo Pero, 2014. – 196 s.
3. Serova E. A. Prosotsialnoe povedenie molodezhi kak sotsiokulturnyi fenomen i faktory ego formirovaniia / E. A. Serova // Vestnik sotsialno-politicheskikh nauk. – Iaroslavskii gosudarstvennyi universitet im. P. G. Demidova. – 2016. – №15. – S. 37–40.
4. Terekhova E. I. K voprosu o formirovanii emotsionalnoi ustoichivosti volonterov sotsialnykh programm // Kontsept. / 2015 – Spetsvypusk №08 – S. 1–5. – URL:<http://e-koncept.ru/2015/75142.htm>.
5. Khromov A. B. Piatifaktornyi oprosnik lichnosti: Uchebno-metodicheskoe posobie. - Kurgan: Izd-vo Kurganskogo gos. universiteta, 2000. - 23 s.
6. Jurchynsjka Gh. K. Volontersjka dijajlnistj: sutj i psykhologhichni determinanty / Gh. K. Jurchynsjka, O. V. Krucjuk // Ukrajinsjkyj psykhologhichnyj zhurnal: zbirnyk naukovykh pracj: KNU imeni Tarasa Shevchenka. – K., – 2017. – #2(4). – S. 188–204.
7. Shliubul E. Iu. Sovremennye modeli i metody diagnostiki prosotsialnogo povedeniia volonterov / E. V. Shliubul, N. A. Sinelnikova, O. Iu. Chashkova, M. L. Romanova // Uchenye zapiski universiteta imeni P. F. Lesgafta – 2016 – №3 (133). – S. 259–263.
8. Aydinli, A. Helping and Volunteering across Cultures: Determinants of Prosocial Behavior / A. Aydinli, M. Bender, A. Chasiotis // Online Readings in Psychology and Culture – 2013. – 5(3) – P. 1–27.

Круцюк Оксана Володимирівна – аспірант кафедри загальної психології факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

УДК 159.9 : 659

Левченко О.О., Жигаренко І.Є.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПОЛІТИЧНОЇ РЕКЛАМИ НА СПРИЙМАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИКА

У статті представлено аналіз психологічних особливостей сприймання іміджу політика та характеру впливу на нього політичної реклами, що надає змогу конструюванню іміджу політичного лідера, враховуючи особливості перехідного періоду, шляхи формування політичного лідерства, електоральську орієнтацію, стан масової свідомості, ментальність виборця. Встановлено, що публічний образ політика виступає інструментом для впливу на свідомість електорату через сприйняття людьми цього образу, дозволяє ідентифікувати кандидата як особистість і виділити його з загального ряду; серед психологічних підходів до визначення іміджу виділяють психоаналітичний, когнітивний, біхевіористичний та психосемантичний; політична реклама є системою методів психологічного впливу на масову аудиторію з метою управління її політичною поведінкою, націленою на зміну або закріплення тих чи інших політичних переконань; у сучасних дослідженнях проблеми впливу політичної реклами на сприймання іміджу політика переважно використовуються когнітивний та семантичний підходи, методологічну базу яких становлять положення експериментальної психосемантики про фактори детермінації семантичного простору політичної свідомості; дослідницький